

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI

**Școala Doctorală de Științe Economice și Gestiunea
Afacerilor**

Domeniul Economie și Afaceri Internaționale

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**NOUA ARHITECTURĂ A RELAȚIILOR
ECONOMICE INTERNAȚIONALE**

Coordonator științific:

Prof.univ.dr. Gheorghe Ciobanu

Doctorand:

Cătălin Mărginean

CLUJ-NAPOCA

2018

CUPRINS

- 1. CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT**
- 2. CUVINTE CHEIE**
- 3. INTRODUCERE**
- 4. METODOLOGIA CERCETĂRII**
- 5. STRUCTURA LUCRĂRII**
- 6. CONCLUZII**
- 7. BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ**

1. CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

LISTA ABREVIERILOR	4
LISTA FIGURILOR	4
LISTA TABELELOR	5
LISTA ANEXELOR	5
INTRODUCERE.....	6
METODOLOGIA CERCETĂRII	10
CAPITOLUL 1. ANALIZA RELAȚIILOR ECONOMICE INTERNAȚIONALE PÂNĂ LA CRIZA MONDIALĂ DIN DECENIUL TRECUT.....	11
1.1 ÎNCEPUTURILE COMERȚULUI INTERNAȚIONAL ȘI EVOLUȚIA ACESTUIA PÂNĂ ÎN ANUL 1913	11
1.1.1 <i>Originile și evoluția comerțului internațional până în secolul al XIX-lea.....</i>	11
1.1.2 <i>Caracterizarea comerțului internațional în secolul al XIX-lea.....</i>	16
1.2 COMERȚUL INTERNAȚIONAL ÎN PERIOADA INTERBELICĂ.....	20
1.3 COMERTUL INTERNATIONAL DUPA CEL DE-AL DOILEA RAZBOI MONDIAL.....	25
1.4 RELAȚIILE ECONOMICE INTERNAȚIONALE POST BRETTON-WOODS ȘI ANTERIOARE ANULUI 1985.....	27
1.4.1 <i>Crearea Fondului Monetar Internațional (FMI)</i>	27
1.4.2 <i>Efectele demonetizării aurului și a generalizării cursului de piață.....</i>	30
1.4.3 <i>Negocierile în cadrul GATT.....</i>	31
1.4.4 <i>Integrarea economică interstatală – modelul Uniunii Europene</i>	37
1.5 ECONOMIA MONDIALĂ ÎN PERIOADA 1985-2008	42
1.5.1 <i>Organizația Mondială a Comerțului (OMC).....</i>	43
1.5.2 <i>Crizele economice din perioada 1985-2007.....</i>	46
1.5.2.1 <i>Criza bursieră din anul 1987</i>	46
1.5.2.2 <i>Criza din Asia de Est din anul 1997</i>	46
1.5.2.3 <i>Criza Rusiei din 1998</i>	48
1.6 CONCLUZII PRELIMINARE	50
CAPITOLUL 2. TEORII ALE RELAȚIILOR ECONOMICE INTERNAȚIONALE	54
2.1 TEORIA CLASICĂ A RELAȚIILOR ECONOMICE INTERNAȚIONALE	54
2.1.1 <i>Doctrina mercantilistă și fiziocrată</i>	54
2.1.2 <i>Teoria avantajului absolut.....</i>	56
2.1.3 <i>Teoria avantajului comparativ.....</i>	59
2.1.4 <i>Implicațiile teoriei lui Karl Marx asupra pieței internaționale</i>	63
2.1.5 <i>Teoria valorii internaționale</i>	64

2.1.6	<i>Protecționismul economic</i>	65
2.1.7	<i>Modelul Hecksher-Ohlin-Samuelson</i>	66
2.2	NOILE TEORII ALE RELAȚIILOR ECONOMICE INTERNAȚIONALE.....	67
2.2.1	<i>Necesitatea unor noi abordări în teoria REI</i>	67
2.2.2	<i>Teoria avantajului comparativ în schemă generalizată</i>	69
2.2.3	<i>Paradoxul Leontief și testările sale practice</i>	73
2.2.4	<i>Teorii ale proporției neofactorilor</i>	76
2.2.4.1	<i>Teoria capitalului uman</i>	76
2.2.4.2	<i>Teoria calificării forței de muncă</i>	77
2.2.5	<i>Teorii ale neotehnologiilor</i>	77
2.2.5.1	<i>Teoria ecarterului tehnologic</i>	77
2.2.5.2	<i>Teoria ciclului de viață al produsului</i>	78
2.2.6	<i>Contribuțiile lui Paul Krugman</i>	79
2.2.7	<i>Michael Porter și teoria avantajului competitiv al națiunilor</i>	80
2.3	CONCLUZII PRELIMINARE.....	87
CAPITOLUL 3. NOUA ARHITECTURĂ A RELAȚIILOR ECONOMICE INTERNAȚIONALE		91
3.1	ANALIZA MEDIULUI ECONOMIC MONDIAL ÎNTRE ANII 2008-2017.....	91
3.2	ELEMENTELE PRINCIPALE CARE DEFINESC RELAȚIILE ECONOMICE INTERNAȚIONALE ÎN PREZENT.....	97
3.3	MARILE ECONOMII ALE LUMII.....	99
3.4	ORGANIZAȚIA MONDIALĂ A COMERȚULUI DUPĂ ANUL 2008.....	112
3.5	ROLUL CORPORAȚIILOR ÎN RELAȚIILE ECONOMICE INTERNAȚIONALE.....	115
3.6	ROLUL STATULUI, O PERSPECTIVĂ GLOBALĂ.....	125
3.7	INTEGRAREA ȘI GLOBALIZAREA, COORDONATE ALE REI.....	128
3.8	CONCLUZII PRELIMINARE.....	134
CONCLUZII FINALE		137
REFERINȚE BIBLIOGRAFICE		143
ANEXE		151

2. CUVINTE CHEIE

- 3.** Relații economice internaționale, comerț internațional, organisme internaționale, crize mondiale, ordine economică mondială, corporații multinaționale, integrare economică, globalizare.

3. INTRODUCERE

Lumea în care trăim se află într-o continuă schimbare, care devine din ce în ce mai accentuată mai ales din perspectiva evoluției tehnologice care cuprinde din ce în ce mai mult toate celelalte domenii din diverse arii. Pe plan economic, tehnologia a reușit să apropie din ce în ce mai mult economiile și statele, să determine o scădere semnificativă a gradului de dificultate cu care se realizează schimburile între țări, mai ales din perspectiva timpului necesar în acest proces, dar și din perspectiva logisticii. Astfel, relațiile economice internaționale au intrat într-o nouă etapă a evoluției lor, iar studiul acestora trebuie adaptat la noile realități economice din prezent.

După al Doilea Război Mondial, am asistat la diverse evenimente pe plan internațional, care au schimbat arhitectura relațiilor economice internaționale așa cum era ea cunoscută înaintea acestui eveniment, însă schimbarea nu a fost una definitivată până în momentul de față. Economia mondială rămâne într-o fază de continuă schimbare, asistăm fie la diverse schimbări pe plan național ale unor țări, cu impact redus asupra economiei mondiale, fie la evenimente care iau naștere pe plan local, dar care apoi determină reacții în lanț și pe scena economică mondială. Cel mai recent exemplu pe care îl vom lua în calcul și în prezenta lucrare, a fost criza economică mondială din deceniul trecut, care a început în economia americană, dar care a dus rapid la o contagiune a întregii economii mondiale, fapt ce a demonstrat legătura puternică existentă între economiile lumii. Tocmai din acest tip de evenimente ajungem să conștientizăm că teoria economică este de multe ori neșlefuită, neadaptată la viteza cu care realitățile economice se schimbă. Astfel de experiențe ne pot fi de folos pentru a dezvolta noi teorii, dar și pentru a le adapta pe cele deja existente la realitățile din jurul nostru.

Aceste lucruri ne-au condus la creionarea prezentei cercetări, și anume de a încerca să punctăm aspectele care definesc noua arhitectură a relațiilor economice internaționale, printr-o analiză critică a părerilor expuse în literatura de specialitate, în strânsă legătură cu evenimentele principale care au avut loc de-a lungul timpului și bineînțeles, făcând și o paralelă cu teoriile economice clasice și cele din prezent. Începând cu teoria lui Adam Smith, au existat nenumărate eforturi de a evidenția motivele pentru care statele fac comerț, cine sunt beneficiarii acestei activități, dar și în ce măsură este nevoie de implicarea statului sau ale unor diverse organizații externe în schimburile comerciale, cât de necesar este protecționismul sau care sunt noii

determinanți ai schimburilor economice internaționale. Toate aceste lucruri trebuie analizate prin prisma evenimentelor care au marcat economia mondială de-a lungul timpului, pentru a putea oferi o părere critică despre stadiul actual al REI și pentru a sublinia în mod corect direcția în care REI se îndreaptă. Suntem conștienți că prin cercetarea noastră nu o să putem clarifica răspunsurile la toate întrebările care preocupă specialiștii din acest vast domeniu în prezent, dar ne propunem să aducem o contribuție printr-o prezentare cât mai clară a opiniilor din literatura de specialitate, să încercăm să identificăm acele aspecte care nu mai sunt de actualitate prin prisma noilor realități economice, argumentând acest lucru, și nu în ultimul rând, să prezentăm propria viziune asupra pilonilor noii arhitecturi a relațiilor economice internaționale.

Astfel, obiectivele acestei teze pot fi sintetizate astfel: în primul rând, dorim să identificăm principalele teorii relevante pentru analiza noastră, să prezentăm conținutul acestora așa cum a fost acesta gândit de către autori, dar și să punctăm minusurile acestora, respectiv să aducem argumente valide pentru care aceste teorii mai sunt aplicabile în prezent, sau, în caz contrar, să justificăm de ce nu ne mai putem raporta la concluziile lor. Un alt obiectiv al tezei este acela de a prezenta, în linii mari, principalele trăsături ale REI din cele mai relevante perioade. Dată fiind disponibilitatea redusă a datelor anterioare secolelor XVII-XIX, ne vom concentra în a evidenția datele existente de după această perioadă. Obiectivul principal al tezei este acela ca, în baza celorlalte obiective, să formulăm o proprie viziune a arhitecturii relațiilor economice internaționale pentru perioada prezentă și să încercăm să proiectăm direcțiile spre care această structură va evolua în viitorul apropiat.

4. METODOLOGIA CERCETĂRII

Cum prezenta lucrare își propune să schițeze principalele elemente ale noii arhitecturi a relațiilor economice internaționale, există două dimensiuni principale la care trebuie să ne raportăm: în primul rând, este necesar să analizăm cifrele economiei mondiale în diferite perioade de timp, pentru a putea prezenta evoluția principalilor indicatori și a volumului comerțului internațional, iar în al doilea rând, este necesar să analizăm și modul în care statele lumii sunt interconectate în cadrul derulării relațiilor economice internaționale, respectiv cadrul în care interacționează și instituțiile care sunt implicate în acest proces, dar și alți actori cu un rol important, cum ar fi societățile multinaționale sau factorii care pot influența interacțiunea dintre principalii actori - cum ar fi, spre exemplu, crizele financiare sau factori care țin de geopolitică.

Demersul științific se bazează pe o abordare deductivă, de la general spre particular, utilizată la nivelul cercetărilor calitative. Pentru abordarea de tip inductiv, specific acestui tip de abordare, vom folosi date specifice principalilor indicatori din economia mondială, cum sunt PIB-ul mondial sau volumul comerțului mondial, pentru anumite perioade de timp, formulând concluzii în funcție de evoluția acestor indicatori, încercarea noastră fiind de a combina abordarea calitativă cu cea cantitativă pentru a putea formula, în baza tuturor informațiilor, concluzii pertinente.

Dacă în capitolele 1 și 3 am utilizat ambele abordări, în capitol al doilea, unde am prezentat principalele teorii din sfera relațiilor economice internaționale, am utilizat doar cercetarea calitativă, încercarea fiind de a extrage informația cea mai relevantă din literatura de specialitate, și de a formula în baza acestei informații concluzii și interpretări proprii, acolo unde este cazul.

Pentru realizarea demersului nostru, am utilizat o serie de surse bibliografice cum ar fi articole publicate în jurnale naționale și internaționale, cărți de specialitate, surse disponibile online precum bazele de date ale OMC sau FMI, inclusive lucrări de specialitate publicate de către aceste organizații.

5. STRUCTURA LUCRĂRII

Teza de doctorat este structurată în 3 capitole principale și o parte dedicată concluziilor finale. Primul capitol abordează relațiile economice internaționale dintr-o perspectivă istorică. Am încercat să punctăm în cadrul acestui capitol principalele momente istorice care au definit relațiile economice internaționale în diverse perioade ale evoluției acestora, aspecte deosebit de importante pentru reliefarea noii arhitecturi a REI, prezentată în cel de-al treilea capitol. De asemenea, în capitolul doi, am realizat o sinteză a principalelor teorii din sfera relațiilor economice internaționale, pentru a identifica în ce măsură teoriile mai pot fi considerate valide în prezent, dar și pentru a puncta necesitatea adaptării permanente a sferei teoretice cu realitățile economice care ne înconjoară. Vom prezenta în cele ce urmează ideile principale aferente fiecărui capitol.

În cadrul **primului capitol**, pentru a putea prezenta noua arhitectură a relațiilor economice internaționale din unghiul potrivit și pentru a sublinia acele aspecte importante care vor modela această arhitectură în viitor, am realizat o analiză istorică asupra relațiilor economice internaționale, insistând pe acele perioade relevante pentru care există date care să poată fi analizate. Astfel, după o scurtă prezentare a originii activității de comerț încă din cele mai vechi timpuri, ne-am îndreptat atenția spre secolele XVI-XVIII, perioadă în care a existat o creștere constantă a volumului comerțului pe mare din Asia spre Europa de 1.01% pe an în secolul XVI, 1.24% în secolul XVII și 1.16% în secolul XVIII, respectiv creșteri de 1.26% în secolul XVI, 0.66% în secolul XVII și 1.26% în secolul XVIII, pentru Asia și America în mod cumulativ, arătând practic o creștere a gradului de deschidere comercială a Europei per ansamblu față de celelalte continente (O'Rourke, De la Escosura și Daudin, 2008, 9). La sfârșitul secolului XVIII, Marea Britanie a devenit prima națiune industrială din lume, o dată cu declanșarea revoluției industriale, însă cauzele pentru care această națiune a reușit să fie prima țară industrializată sunt încă dezbătute în literatura de specialitate. Din perspectiva relațiilor comerciale internaționale, consecința principală a revoluției industriale a fost tocmai creșterea masivă a volumului schimburilor comerciale internaționale până în anul 1914, cu până la 250% (Lumperdean et al., 2009).

Pentru secolul al XIX-lea, din punctul de vedere al repartiției geografice a schimburilor, actorul principal în participarea marilor puteri la comerțul internațional a fost de departe Marea Britanie. După Congresul de la Viena, Marea Britanie reprezenta singurul Imperiu colonial care deținea o adevărată supremație navală. De altfel, Marea Britanie a avut în secolul al XIX-lea și o semnificativă extindere a puterii în Africa. Cu excepția Germaniei, celelalte țări păstrează un trend ascendent în secolul XIX și, conform statisticilor existente între anii 1800 și 1913, comerțul internațional pe cap de locuitor a crescut de 25 de ori, în timp ce creșterea producției mondiale pe cap de locuitor a fost doar de 2.2 (Rainelli, 2004, 12). Lopez-Cordova și Meissner (2003) examinează perioada cuprinsă între 1870-1910 și ajung la concluzia că utilizarea etalonului aur a influențat semnificativ volumul tranzacționat de țări – țările care foloseau etalonul aur puteau avea un volum de tranzacționare cu 30% mai mare, iar țările care făceau parte dintr-o uniune monetară tranzacționau aproape de două ori mai mult una cu alta comparativ cu țările din afara uniunii monetare, considerând că în perioada 1880-1910 creșterea comerțului global poate fi datorată în proporție de 20% adoptării etalonului aur. Susținem și noi această concluzie și suntem de părere că o uniune monetară va mări gradul de deschidere al economiilor pentru comerț prin reducerea semnificativă a riscurilor ce apar din fluctuațiile ratelor de schimb chiar dacă va dispărea acea flexibilitate a guvernelor de a-și proteja economiile de șocurile înregistrate de țările cu care tranzacționează prin diverse pârgii de politică monetară care duc în direcția protecționismului economic.

Primul Război Mondial a determinat importante schimbări în peisajul relațiilor economice internaționale, economiile țărilor participante fiind puternic influențate de declanșarea sa. Cel mai important aspect al declanșării conflictelor de acest tip este acela că statul își va direcționa cea mai mare parte din capitalul disponibil în direcția activităților de finanțare militară, renunțând astfel la o mare parte din capitalul direcționat inițial către producerea bunurilor de larg consum ale populației. De asemenea, comerțul internațional are de suferit în această perioadă, nu numai datorită scăderii volumului producției de bunuri destinate consumului sau închiderii granițelor cu statele din taberele opuse, dar și din perspectiva deteriorării mecanismului liber al pieței de formare a prețurilor, printr-o implicare mult prea mare a statului în activitatea economică a țării. Aceste fenomene și-au extins aria temporală de influență cu mult peste granițele evenimentului pe care l-au declanșat. Astfel, chiar

și în perioada interbelică, efectele Primului Război Mondial resimțite în economie vor continua să domine în peisajul global.

În perioada interbelică, numeroase state au apelat la un regim comercial protecționist, determinând astfel și schimbări importante în structura exporturilor acestora: Germania, Italia, SUA și Japonia înregistrează o creștere a ponderii produselor finite în exporturile lor totale cu până la 100%, în timp ce Anglia și Franța înregistrează scăderi de până la 10% (Maha, 2013, 118). Din perspectiva relațiilor monetare internaționale, are loc, în această perioadă, un eveniment extrem de important: trecerea de la etalonul-aur (Gold Standard) la etalonul aur-devize (Gold Exchange Standard).

Unul dintre principalele momente reprezentative în analiza comerțului internațional din secolul XX îl reprezintă conferința monetară și financiară a Națiunilor Unite desfășurată la Bretton Woods în anul 1944, când s-a decis, printre altele, înființarea Fondului Monetar Internațional (FMI), și apoi, în 1947, semnarea Acordului General pentru Tarife și Comerț. Înființarea Fondului Monetar Internațional este strâns legată de nivelul scăzut al volumului comerțului internațional în perioada cuprinsă între cele două războaie mondiale, întrucât acest nivel scăzut era cauzat de faptul că statele au efectuat o serie de devalorizări în scopul promovării exporturilor lor, fiind astfel necesară crearea unei instituții internaționale care să monitorizeze sistemul monetar internațional și să promoveze eliminarea restricțiilor legate de schimbul valutar necesar comerțului de bunuri și servicii, dar și stabilitatea ratelor de schimb.

De asemenea, în anul 1976, la Conferința de la Kigston (Jamaica), s-a luat decizia demonetizării aurului, o problemă deja mult condamnată de țări, date fiind noile realități economice internaționale. Practic, aurul nu a mai putut fi utilizat ca etalon monetar sau ca mijloc de plată, acest lucru reprezentând o nouă reformă a sistemului monetar, reforma care a început, de fapt, în anul 1973 prin suspendarea convertibilității aur a monedei americane și intrarea acesteia în sistemul de flotare liberă (Ciobanu, 1997, 161). Din perspectiva relațiilor comerciale însă, demonetizarea aurului nu a avut cele mai dorite consecințe. Ca urmare a adoptării sistemului bazat pe cursurile flotante, a fost declanșat un val de instabilitate a pieței mondiale, riscurile fiind transferate asupra relațiilor comerciale.

Am punctat în primul capitol al tezei și apariția primei organizații internaționale menită să promoveze dezvoltarea și liberalizarea comerțului mondial: Organizația Mondială a Comerțului (OMC), succesoarea Acordului General pentru Tarife și Comerț (GATT), acord în cadrul căruia au fost desfășurate, de-a lungul timpului, mai multe runde de negocieri cu scopul de a implementa reduceri de tarife sau eliminarea, respectiv reducerea, unor bariere netarifare. Astfel, obiectivul major al GATT a fost acela de a asigura crearea de condiții favorabile în vederea desfășurării de schimburi comerciale optime între țări. Practic, prin GATT se încerca de fapt crearea unei discipline internaționale în aplicarea măsurilor de politică comercială, lucru în premieră în istoria relațiilor economice internaționale. Pe lângă crearea și utilizarea diverselor instrumente de politică comercială, în cadrul rundelor GATT s-a încercat și păstrarea unui grad de transparență cât mai ridicat în gestionarea măsurilor de politică comercială, condamnarea concurenței neloiale inclusiv prin crearea unui cod antidumping, dar și aplicarea nediscriminării țărilor participante prin aplicarea clauzei națiunii celei mai favorizate.

Tot în primul capitol al tezei am făcut referire și la procesul de integrare economică, prin raportarea la crearea Uniunii Europene. Păreră unanim acceptată cu privire la teoria integrării economice este că aceasta a devenit un subiect de analiză de sine stătător o dată cu apariția lucrării lui Jacob Viner din anul 1950 numită “Teoria uniunilor vamale”, desprinzându-se practic din acel moment din teoria generală a relațiilor economice internaționale. Viner s-a concentrat în teoria sa legată de integrarea economică în special asupra fazelor incipiente ale integrării, considerând că economia internațională, dar în special o inițiativă și o procedură precum formațiunea de state pe bază economică integrată, se lasă pândită de ceea ce el numește “crearea de comerț” versus “deturnarea” sau “pervertirea” comerțului (Andrei, 2012). Uniunea Europeană reprezintă astăzi unul dintre principalii jucători în ceea ce privește volumul comerțului mondial, iar rolul său în noua arhitectură a REI nu poate fi neglijat.

Nu în ultimul rând, am punctat în primul capitol al tezei și aspecte importante legate de crizele economice din jurul anilor '90. Interdependențele din ce mai mari dintre state sunt evidențiate mai ales în perioadele de recesiune economică prin fenomenul de contagiune. Importurile și exporturile unei țări își pot modifica volumele foarte ușor, în funcție de deciziile macroeconomice adoptate de către un stat. După cum am văzut, în cazul Thailandei, prin intervenția băncii centrale asupra

cursului valutar, investițiile accelerate au dus la o creștere semnificativă a cheltuielilor consumatorilor, producând creșterea importurilor și creșterea salariilor, de unde a rezultat scăderea competitivității exporturilor thailandeze, fapt ce a determinat creșterea gradului de severitate a crizei ce a urmat. Fenomenul de contagiune depinde, în mare măsură, de gradul de integrare financiară a pieței – cu cât gradul de integrare este mai mare, cu atât mai amplu va fi și gradul de contagiune pentru țara respectivă. Acesta a fost și cazul Thailandei, ca urmare a liberalizării timpurii a piețelor financiare.

În **al doilea capitol** al tezei, am efectuat o analiză a principalelor teorii din sfera relațiilor economice internaționale, începând cu principalele teorii clasice. Am constatat că evoluția acestor teorii a fost una în strânsă concordanță cu realitățile economice ale perioadelor în care au fost create, existând în permanență o continuă preocupare de a fi regândite și adaptate schimbărilor din economie. Din sfera teoriilor clasice, am punctat teoria mercantilistă, teoria avantajului absolut elaborată de Smith, noutatea adusă de David Ricardo prin teoria avantajului competitiv, modelul Hechscher-Ohlin-Samuelson și contribuțiile lui Karl Marx. Toate aceste explicații inițiale din teoria clasică au avut rolul de a pune bazele teoriilor de actualitate ale comerțului internațional. Deși sunt, pe bună dreptate, deseori criticate în literatura de specialitate, concluziile acestora nu trebuie ignorate – dimpotrivă, acestea ar trebui să fie privite ca repere importante în inițierea oricărui demers științific din domeniu, fapt care a și fost cuantificat prin apariția noilor teorii din zona REI. Cu toate acestea, ele nu pot fi considerate ca fiind încă de actualitate pentru a explica schimbările internaționale, datorită faptului că există numeroase elemente pe care nu le-au luat în calcul, sau datorită simplificării extrem de mare a cadrului economic general în care au fost enunțate.

Cu privire la noile teorii din zona relațiilor economice internaționale, am urmărit să punctăm care au fost aspectele pe care aceste teorii le-au adus ca și completări ale teoriilor clasice, sau, uneori, ca și contra-argumente pentru unele afirmații susținute de clasici. Astfel, Manoilescu aduce o contribuție originală, demonstrând că la baza comerțului internațional se află nu doar cantitatea de muncă, ci și calitatea muncii, exprimată prin productivitate, iar ipoteza formulată de acesta era aceea că, în comerțul internațional, în vederea atingerii unui nivel de valori de schimb echivalente, țările agricole erau nevoite să furnizeze un volum de muncă considerabil

mai mare decât țările industriale, acestea din urmă exploatănd în comerțul internațional țările agricole. Considerăm că întregul demers al lui Manoilescu poate face cu succes parte dintr-o clasificare a teoriilor REI alături de alte contribuții semnificative, argumentând în acest caz succesul incontestabil înregistrat de Brazilia, ca urmare a aplicării modelului manolescian al necesității dezvoltării industriale. Paradoxul Leontieff are meritul principal de a reduce din gradul optimismului promovat de teoriile clasice, prin trecerea de la latura calitativă a studiului comerțului internațional la latura cantitativă, adică studiul structurii economiilor naționale și a interdependenței dintre ramurile fiecărei economii naționale. Practic, Leontieff a pus bazele cercetărilor empirice ulterioare, printre care încercările de modernizare și dinamizare a modelului HOS: teoria lui Kravis (1956), teoria lui Linder (1961) și teoria lui Grubel și Lloyd din anul 1975, cu privire la comerțul industrial.

Paul Krugman s-a focusat în mod special pe analiza comerțului internațional în condițiile unei concurențe imperfecte, iar modelul standard de comerț internațional este construit în baza a patru relații cheie (Pralea, Maha, Bălțătescu, 2006, 122): relația dintre limita posibilităților de producție și curba ofertei relative, relația dintre prețurile relative și cerere, determinarea echilibrului mondial cu ajutorul ofertei relative și a cererii relative, influența raportului de schimb asupra bunăstării națiunilor. În modelul de comerț internațional bazat pe concurența monopolistă, Krugman aduce în discuție comerțul intra-ramuri (produse industriale schimbate pe produse industriale) și inter-ramuri, ca părți ale comerțului mondial, din care doar comerțul inter-ramuri reflectă avantajul comparativ, comerțul intra-ramuri fiind determinat de economiile de scară, nereflectând astfel avantajul comparativ (Pralea et al., 2006, 124).

Contribuția lui Porter este, de asemenea, una de actualitate pentru analiza noastră, tocmai din perspectiva noutății aduse în înțelegerea avantajelor competitive ale națiunilor. Porter reușește să combine mai multe elemente relevante pentru a defini avantajul competitiv al națiunilor, care includ segmentarea piețelor, diferențierea produselor, diferențele tehnologice și economiile de scară. Pentru a explica de ce unele națiuni au succes în anumite industrii și care sunt implicațiile acestora asupra firmelor și economiilor naționale, Porter susține că, în vederea unei dezvoltări de succes a industriei competitive, mediul politic, instituțional și economic al unei națiuni joacă un rol cheie.

Teoria economică din zona schimburilor economice internaționale ajunge așadar la un nivel științific mult mai elevat, adaptat mai bine la realitățile economice din prezent. Sunt analizate aspecte cheie cum ar fi diferențierea produselor în schimburile comerciale dintre țări, comerțul intraramură, rolul jucat de capitalul uman și calificările forței de muncă în structura exporturilor unei țări, avantajele de care pot dispune țările în baza capacității de inovare pe care o posedă sau a tehnologiilor noi de care dispune și chiar conceptul de competitivitate. Toate aceste lucruri lipsesc din teoriile clasice, în mod justificat, dar sunt esențiale în analiza arhitecturii REI din prezent.

În cel de-**al treilea capitol**, ne-am propus să identificăm principalii piloni care stau la baza noii arhitecturi a relațiilor economice internaționale. Primul demers a fost acela de a analiza mediul economic mondial după declanșarea crizei mondiale din deceniul trecut. Dacă din perspectiva PIB-ului mondial, în anul 2009 s-a înregistrat o scădere de 5,4%, din perspectiva volumului comerțului internațional, se poate remarca un trend asemănător, volumul importurilor și al exporturilor înregistrând scăderi semnificative în anul 2009, procentual fluxurile comerciale mondiale scăzând cu circa 12% în anul 2009, comparativ cu anul 2008.

Există mai multe studii în literatura de specialitate care își propun să facă o corelație între ultima criză mondială și principalele modificări ale volumului importurilor și exporturilor mondiale. Intersecția dintre zona macroeconomiei și zona comerțului internațional a avut unele părți care nu au fost până la criză studiate amănunțit (Bems, Johnson și Yi, 2012, 29). Schimbările în volumul mondial al comerțului nu au constituit o cauză pentru demararea crizei, dezechilibrele macroeconomice au fost cauzate de șocurile comerciale asimetrice de dinaintea crizei: spre exemplu, ascensiunea Chinei și a altor economii emergente a cauzat creșterea cererii de utilaje din Germania, în timp ce pentru țările sud-europene aceste economii emergente erau competitori pe piața exporturilor (Kren, Edwards și Hove 2015, 29). Dacă ne uităm la situația primelor două economii ale lumii după PIB, vom constata că deficitul comercial între SUA și China a crescut de la o valoare nesemnificativă în anii 80 la circa 225 miliarde dolari în 2009, măsurând aproape jumătate din totalul deficitului SUA. În studiul lor asupra dinamicii exporturilor țărilor membre UE în perioada crizei mondiale, Kren et al. (2015) ajung la următoarele concluzii: criza a avut efect doar asupra intensității exporturilor țărilor membre UE, și aproape niciun

impact asupra numărului de produse comercializate sau asupra numărului destinațiilor de export, însă în perioada crizei și în perioada de după criză creșterea exportului este afectată într-o mare măsură de PIB-ul țărilor de destinație a exporturilor; în al doilea rând, creșterea PIB-ului țării exportatoare generează și creșterea exporturilor acestei țări, indicând efecte secundare importante ale ofertei de bunuri pe lângă efectele evidente ale creșterii mărimii cererii; în al treilea rând, costurile unitare ridicate ale forței de muncă deteriorează competitivitatea internațională, reducând creșterea marjei de export (Kren et al., 2015, 45). Bems et al. (2012) vin cu o completare la cele deja amintite, concluzionând că politicile comerciale, cum ar fi protecționismul, nu au jucat un rol demn de luat în calcul la începutul crizei când, deși au avut loc diverse schimbări ale politicilor comerciale care au afectat anumite sectoare individuale sau parteneri comerciali, nu a fost înregistrată nicio creștere globală de bariere tarifare sau netarifare (Bems et al., 2012, 2).

În anul 2010, odată cu începerea perioadei de revenire a economiei mondiale, volumul investițiilor străine directe era încă la un nivel cu 15% mai mic decât în perioada anterioară crizei. Pentru prima dată, economiile în curs de dezvoltare au reușit să absoarbă aproximativ jumătate din intrările globale ale ISD, corporațiile multinaționale contribuind în mod semnificativ la dezvoltarea economiilor în curs de dezvoltare prin mărirea investițiilor și facilităților de producție în cadrul acestor economii¹. Chiar dacă existau temeri cu privire la posibilitatea creșterii măsurilor protecționiste în unele economii ca urmare a efectelor crizei financiare, acest lucru nu s-a materializat imediat după perioada crizei.

Ținând cont de aceste aspecte care marchează economia mondială din ultimii ani, am considerat că, pentru a analiza noua arhitectură a relațiilor economice internaționale în contextul actual, avem nevoie de cinci elemente principale: în primul rând, am definit principalii actori ai relațiilor economice internaționale din prezent, dar și interdependențele dintre aceștia, pentru că, în mod evident, importanța fiecăruia dintre ei s-a schimbat în ultimele decenii. În al doilea rând, am punctat aspecte relevante cu privire la schimburile dintre țări în economia mondială. Noua eră tehnologică a produs mutații semnificative pe piața bunurilor și serviciilor, mutații care pot influența atât categoriile de produse care fac obiectul schimbului, cât și modalitățile de tranzacționare dintre state. În al treilea rând, este necesar să analizăm

¹ <http://worldinvestmentreport.unctad.org/wir2011/>

rolul organismelor internaționale în prezent, rol care este într-o permanentă schimbare, axându-ne îndeosebi pe Organizația Mondială a Comerțului. În al patrulea rând, deși companiile multinaționale au fost un subiect de interes pentru economiști chiar din secolul trecut, rolul lor din prezent trebuie creionat corect, pentru o mai bună înțelegere a pieței internaționale. Nu în ultimul rând, am punctat și aspecte legate de integrarea economică, focusându-ne pe modelul Uniunii Europene, model care până acum câțiva ani, părea unul de maxim succes, dar care, în ultimii ani, prezintă numeroase semne de întrebare, odată cu Brexitul.

Pe baza analizei primelor 10 țări ale lumii după nivelul PIB, comparând situația din anul 2006 cu cea din 2016, din gruparea BRICS am putut remarca unele schimbări (ascensiuni) foarte importante ale Chinei și Braziliei, dar și intrarea Indiei în rândul primelor 10 țări ale lumii. China și India reprezintă, în prezent, concurențe serioase pentru economiile dezvoltate ale lumii din perspectiva creșterilor economice înregistrate, dar și a potențialului pe care ele îl au în următoarele decenii, estimările fiind, pentru China, că va ocupa prima poziție în topul mondial în următoarele decenii, urmată de SUA și de India, pe poziția a treia. Pentru statele membre ale UE, rămâne de urmărit evoluția în viitorul apropiat, respectiv dinamica și structura schimburilor comerciale ale acestui grup de state. Este posibil ca succesul sau insuccesul pe care îl va înregistra Brexitul să determine și alte state membre UE să adopte strategii similare, separatiste, sau, dimpotrivă, întărirea unității acestei formațiuni.

Cu privire la OMC și perspectivele acestei formațiuni, considerăm că interesele statelor de a rămâne membre ale grupării rămân încă în vigoare, cu toate că putem observa că multilateralismul promovat de OMC își pierde din importanță în rândul țărilor membre. Observăm o creștere a acordurilor preferențiale, regionale și bilaterale, fapt ce contravine cu principiile promovate de OMC. Cu toate acestea, studiul lui Kohl, Steven și Garretsen din anul 2016 - care realizează o analiză a modului în care tipul de acorduri comerciale promovează sau nu o mai mare liberalizare a comerțului internațional - demonstrează, printr-o analiză empirică, faptul că tipurile de acorduri promovate de către OMC contribuie la promovarea liberului schimb la nivel mondial, în timp ce acele acorduri care nu sunt în sfera OMC-ului nu au aceeași caracteristică (Kohl, Steven și Garretsen, 2016, 113). Acest lucru ne indică faptul că tipurile de acorduri promovate de către OMC sunt în concordanță cu unul

din scopurile principale pentru care acest organism a fost creat, respectiv pentru a conferi o mai mare liberalizare a schimburilor economice internaționale. Din această perspectivă, considerăm că funcția de negociere a OMC ar trebui să fie îmbunătățită în timp, procesul ar trebui să fie simplificat, iar deciziile importante să fie luate într-un timp rezonabil, pentru a nu se ajunge și în viitor la negocieri, ca și unele puncte de pe agenda Doha, care la un moment dat, sunt ieșite din actualitatea realităților economice din prezent.

Comaniile multinaționale rămân în continuare un pilon important al REI, dar este posibil ca avantajele comparative căutate de acestea în strategia internaționalizării activității, să devină mai greu de obținut, mai ales pentru acele economii în dezvoltare unde sunt constatate încălcări ale drepturilor omului, cum ar fi cazul companiei Apple amintit de noi, dar și multe alte cazuri întâlnite cu precădere în economiile din Asia. Este de dorit, în viitor, promovarea unor reglementări mai stricte ale activității desfășurate de către aceste companii, mai ales pe partea financiar-contabilă. Un alt aspect care nu trebuie neglijat este acela că, o dată cu creșterea economiilor emergente, există posibilitatea ca și costurile salariale să crească suficient de mult pentru a nu justifica o relocalizare a activității multinaționalelor în țările respective, costurile salariale scăzute ale unor state fiind unul din principalele criterii de alegere a acelor state în cadrul procesului de relocalizare.

Nu în ultimul rând, ne-am concentrat atenția și pe conceptele de regionalizare și globalizare. Considerăm că aceste concepte trebuie urmărite ca o relație de tipul parte-întreg, întrucât fenomenul de regionalizare nu poate fi izolat de economia mondială, date fiind interdependențele existente pe scena economică mondială. Datorită acestor conexiuni, fenomenul de regionalizare nu face decât să contribuie la o mai mare adâncire a fenomenului de globalizare, făcând astfel imposibilă tratarea fenomenului de regionalizare separat de cel de globalizare. Regionalizarea din prezent are în vedere mai puțin câștigurile din crearea sau deturnarea de comerț, și mai mult chestiuni care țin de economiile de scară, diferențierea produselor, câștigurile de eficiență, în scopul realizării zonelor libere de comerț, privite ca modalități de realizare a competitivității globale în comerț (Ciurcanu, 2005, 87). Din această perspectivă, integrarea regională poate constitui un prim pas în direcția intensificării fenomenului de globalizare a economiei mondiale.

6. CONCLUZII

În prezentul demers al cercetării noastre, ne-am propus să subliniem conturul arhitecturii relațiilor economice internaționale, atât din perspectiva schimbărilor din economia mondială care au avut loc de-a lungul timpului, cât și din perspectiva teoriilor economice din această arie. Am considerat necesar să îmbinăm aceste două perspective tocmai pentru că, datorită gradului mare de schimbare a realităților economice din ultimii ani, teoria economică trebuie reasezată și regândită pe măsură ce aceste schimbări par să acapareze din ce în ce mai mult scena economică mondială.

Dacă facem referire la procesul de globalizare, putem concluziona că, în prezent, relaționarea dintre state se manifestă cu precădere prin intermediul pârgھیilor din sfera economică, comerțul internațional fiind practic unul dintre elementele principale care definesc și conturează cel mai bine globalizarea. Din perspectiva comerțului internațional, am observat că, pe parcursul secolului trecut, au fost făcuți numeroși pași pentru o deschidere mai mare a economiilor spre schimburile internaționale, fapt dovedit în mod special de crearea GATT și OMC, dar și de activitatea acestora până în prezent.

Această necesitate de a promova liberul schimb o regăsim, așa cum am observat în al doilea capitol al tezei, încă din doctrinele economice promovate de clasici, însă la un nivel neadaptat secolului în care trăim. Deși pentru perioadele în care au fost publicate, aceste teorii au adus elemente noi pentru teoria comerțului internațional, în prezent aplicabilitatea lor este una cu un grad redus. Smith, spre exemplu, nu caută să explice motivele pentru care țările realizează schimburi comerciale și pornește de la premiza că avantajele tehnologice ale unei țări au o durată nelimitată. Acest lucru este din ce în ce mai contrazis de realitățile economice din prezent. Cea mai mare limitare a teoriei lui Ricardo este că această teorie este una unifactorială, bazată pe factorul de producție muncă, dar și că modelul său presupune o distribuție egală a câștigurilor și pierderilor dintre țări. Din nou, munca este singurul factor de producție iar avantajul comparativ rezultă din diferența de productivitate. Există așadar numeroase elemente pentru care teoria clasică nu prezintă actualitate, și putem sublinia aici o analiză incompletă a problematicii prin prisma existenței în această analiză a doar două țări care tranzacționează două bunuri, fiind luați în calcul doar factorii de producție « muncă » și « capital », iar pe piață existând o liberă

concurență a mărfurilor, dar și o imobilitate pe plan internațional a factorilor de producție.

Neoclasicii, reprezentați în analiza noastră prin modelul H-O-S, aduc un aport semnificativ pentru teoria comerțului internațional, acest model devenind ulterior punct de plecare pentru numeroase studii în domeniu. Meritul cel mai reprezentativ al acestui model a fost acela că a reușit să îmbine problematica legată de combinarea mai rațională a factorilor de producție cu domeniul comerțului internațional, lărgind astfel semnificativ zona de cercetare a acestuia. Cu toate acestea, dacă vorbim de aplicabilitatea și relevanța acestui model în prezent, trebuie să subliniem și limitările sale, cele mai reprezentative fiind legate de faptul că acest model nu ia în calcul o serie de factori considerați esențiali în prezent, cum ar fi decalajele existente în economia mondială, intervenția statului în producție și comerț, în mod special prin prisma adoptării unor politici protecționiste.

Noile teorii din sfera relațiilor economice internaționale analizate de noi și-au propus să aducă în discuție aspecte care nu au fost abordate de teoriile clasice și să renunțe la premisa existenței unei concurențe perfecte pe piață, prezentă în teoria clasică. Cu toate acestea, parcurgând în capitolul al doilea al lucrării conținutul principalelor teorii moderne, am observat faptul că, deși aceste teorii surprind aspecte noi, relevante realităților economice din prezent, ele tind să fie focusate din ce în ce mai mult pe elemente particulare ale arhitecturii relațiilor economice internaționale. Clasicii au încercat să formuleze teorii generale în sfera REI, care să ofere explicații generale legate de natura schimburilor comerciale internaționale, în timp ce teoriile moderne oferă explicații particularizate pe diverse problematice în funcție de nivelul de dezvoltare al țărilor care tranzacționează, al tipurilor de produse tranzacționate sau diverse alte criterii.

Nu există astfel o teorie modernă care să cuprindă tot ansamblul de componente care alcătuiesc prezenta arhitectură din sfera REI, și probabil o astfel de abordare ar fi una extrem de deficil de realizat, mai ales că ar trebui inclusă în analiză o serie de alți factori abordați de noi separat în prezenta lucrare, care sunt mai greu de cuantificat: impactul reglementărilor din sfera comerțului internațional și influența organismelor internaționale, impactul globalizării sau integrării economice în ecuația schimburilor internaționale, sau chiar impactul semnificativ pe care îl au societățile

multinaționale în comerțul mondial, printr-o prezență din ce în ce mai semnificativă a rețelelor globale de producție. Toate aceste elemente au fost tratate de noi ca elemente distincte în cadrul cercetării efectuate.

Din perspectiva organismelor internaționale, în scopul funcționării sistemului etalon aur-devize, au fost create FMI și Banca Mondială, având inițial doar rolul de a oferi consultanță economică și de a acorda anumite tipuri de împrumuturi bănești, însă consultanța oferită țărilor de către FMI și-a extins aria de acoperire, dar a și stârnit diverse controverse și critici, mai ales în jurul anilor 2000, odată cu izbucnirea crizei din Asia. FMI-ul a revenit din nou în centrul atenției la debutul crizei mondiale din 2008, însă nu s-a remarcat prin faptul că ar fi atenționat asupra pericolelor pe care le presupunea izbucnirea acesteia, cum poate ne-am fi așteptat de la un astfel de organism internațional, ci doar printr-o implicare activă în acordarea de împrumuturi țărilor aflate în nevoie, și respectiv, oferirea de consultanță pentru a depăși momentul crizei. Datorită acestei crize, FMI a revenit din nou în centrul atenției, înainte de anul 2008 existând voci care doreau chiar desființarea fondului, dar în prezent FMI se bucură din nou de toată atenția liderilor mondiali. Considerăm că FMI ar trebui să fie mult mai concentrat pe perioada care precede crizele economice, prin intervenția sa rapidă pe acele piețe pe care există cele mai mici semne ale unor turbulențe, prevenind astfel un eventual fenomen de contagiune. În loc să repare daunele provocate de crizele mondiale, ar fi mai facil și mai util să prevină din timp startul unor astfel de fenomene. Tot în cadrul organismelor internaționale din sfera REI intră și Organizația Mondială a Comerțului. Spre deosebire de FMI, care a primit numeroase critici de-a lungul timpului, OMC, respectiv GATT-ul de dinaintea sa, au fost privite cu mai multă încredere, reușind să își consolideze poziția și să atragă un număr semnificativ de noi membri. În perioada de existență a GATT, respectiv OMC, din perspectiva relațiilor comerciale internaționale, a avut loc cea mai mare liberalizare a comerțului internațional, ceea ce ne face să putem afirma că scopul creării acestei organizații a fost atins cu succes. În ciuda eșecului Runderi Doha și a nivelului mai lent prin care se pun în practică deciziile luate în runderile de negocieri, faptul că există această inițiativă este un lucru extrem de valoros pentru promovarea liberului schimb. Sigur că, așa cum am menționat în capitolul trei, este nevoie de o relansare a OMC-ului, a felului în care se negociază acordurile și se iau deciziile, astfel încât procesul să fie mai eficient, mai rapid, și, de ce nu, acordurile ratificate să fie o alternativă mult mai

bună pentru țările membre decât semnarea altor acorduri în afara organizației. Multilateralismul pare să piardă teren din ce în ce mai mult în fața bilateralismului și regionalismului, iar OMC-ul pare să nu se poată adapta la fel de repede acestei schimbări. Din perspectiva rolului reglementărilor internaționale, datorită mutațiilor raportului de forțe din economia mondială, în sensul schimbării balanței puterii în detrimentul marilor puteri comerciale, a fost îngreunată și exercitarea funcției legislative a OMC în vederea elaborării de noi reguli comerciale sau de îmbunătățire a celor existente (Ghibuțiu, 2015, 6). Întrebarea pe care trebuie să o aducem în discuție în acest caz este dacă, într-adevăr, ar fi nevoie de mai multă reglementare în sfera internațională a regulilor comerciale, sau dacă nivelul reglementărilor din această zonă ar trebui redus. Dacă suntem înclinați să pornim în direcția susținerii unei creșteri a gradului de reglementare din sfera comerțului internațional, considerăm că este absolut necesar ca această reglementare să fie îndreptată pe cât posibil în direcția atacării fenomenului de inegalitate economică dintre statele dezvoltate și statele în curs de dezvoltare, astfel încât beneficiile care iau naștere ca urmare a reglementărilor internaționale să reducă acest grad de inegalitate. Dacă înclinăm spre direcția unei dereglementări în sfera comerțului internațional, este posibil să intrăm pe un teritoriu minat care ar readuce în ecuație măsurile protecționiste și interesele naționaliste, lucru mai puțin dorit în contextul creșterii fenomenului de globalizare. Astfel, putem afirma că nu este necesară o creștere sau o scădere a gradului de reglementare din sfera comerțului internațional, ci, mai degrabă, de o creștere a nivelului calității acestor reglementări și de concentrarea eforturilor asupra acelor aspecte care aduc cele mai mari beneficii participanților și care au cea mai mare relevanță în contextul actual al economiei mondiale. Însă nu este suficient ca doar organizațiile internaționale să pornească pe un astfel de drum, este nevoie de o implicare cât mai mare în acest demers și a statelor lumii.

Cu privire la rolul statului în REI, concluzionăm că în ultimii ani și-a mărit în mod semnificativ importanța. Dacă până nu demult, termeni ca uniune, globalizare, mondializare, organisme internaționale, erau la ordinea zilei pentru a reliefa în cea mai elevată măsură arhitectura relațiilor internaționale, constatăm că statul își reia rolul important pe scena mondială pe care l-a mai jucat și în trecut. Rolul statului în economia globală a fost redefinit încă de la sfârșitul secolului XX, ca urmare a constituirii blocurilor economice regionale, dar și a fenomenului de globalizare

(Mașca et al., 2011, 25). Ca urmare a influenței generate de organismele economice internaționale, trendul era ca rolul statului să fie din ce în ce mai redus, mai ales dacă privim, spre exemplu, țările din blocurile economice regionale. Cu toate acestea, părerea noastră este că acest lucru se întâmplă doar la nivelul țărilor în curs de dezvoltare. Țările dezvoltate, cu economii puternice în spate și bine poziționate în sfera internațională, au, mai degrabă, o orientare pronunțată în favoarea unui intervenționism statal. Statul are, prin urmare, un rol definitoriu în conturarea arhitecturii relațiilor internaționale, dar nu numai din perspectiva politicilor comerciale, ci și prin prisma investițiilor străine directe atrase. În prezent, țările din gruparea BRICS și cele din gruparea ASEAN au reușit să atragă cel mai mare volum de ISD din lume, fapt care le și susține ritmul de creștere. Astfel, prin politici fiscale atractive, statele pot influența nivelul investițiilor străine directe atrase.

Multinaționalele, în ciuda criticilor care le sunt aduse, de multe ori chiar justificate, sunt și în momentul de față piloni importanți ai noii arhitecturi a REI. Pe măsură ce activitatea acestora pe scena mondială se intensifică, ele contribuie în mod activ la evoluția globalizării, fără însă a se îndrepta în direcția formării unor companii globale, care să aibă o strategie unitară indiferent de țara în care operează, să vândă același produs la aceleași prețuri și să nu țină cont de specificul local al țării respective. Din perspectiva REI, internaționalizarea producției sub acțiunea companiilor multinaționale, a condus la invalidarea a numeroase concepte tradiționale pe care se bazează analiza comerțului internațional (Albu, Ghibuțiu, Oehler-Șincai, Lianu, Giurgiu, 2013, 51), iar rețelele producției globale controlate de companiile multinaționale înregistrează o creștere. Prin faptul că aceste rețele ale producției globale sunt diferite în prezent față de modelul standard în care o singură țară importa toate componentele de care compania avea nevoie pentru construirea produsului final, exportându-l ulterior, semnaleză în mod evident că este nevoie de o regândire a monduului în care este construit sistemul comercial multilateral, de la măsurarea activității comerciale la nivel global și până la forma în care sunt redactate și elaborate tratatele comerciale. Societățile multinaționale sunt, așadar, elemente cheie în evoluția viitoare a economiei mondiale, rețelele pe care acestea le-au construit până în prezent în economia mondială influențând în mod direct o mare parte a industriilor naționale din întreaga lume. Acestea au reușit în evoluția lor, prin strategiile de afaceri promovate, să modifice natura și structura fluxurilor comerciale internaționale, să

faciliteze accesul anumitor produse la noi piețe de desfacere, dar și să contribuie în mod semnificativ la creșterea volumului comerțului mondial.

Încheiem cu precizarea câtorva aspecte importante ce țin de fenomenul globalizării. Globalizarea, cu toate implicațiile pe care le presupune, va trebui reinventată în perioada următoare, pentru a fi în concordanță cu noile realități economice. Acest lucru va putea fi efectuat doar prin prisma unei schimbări eficiente, cu efecte concrete, aplicată tuturor acelor componente cheie din economia mondială, de la regândirea rolului organismelor internaționale, la regândirea politicilor comerciale care să promoveze eficient liberul schimb, la reanalizarea impactului pe care societățile multinaționale îl au asupra sistemului comercial internațional, dar și la creșterea gradului de conștientizare al statelor lumii asupra interdependențelor puternice care le leagă. Dacă mentalitatea va fi una îndreptată în direcții naționaliste, cu viziuni limitate și fără a ține cont de pozițiile celorlalte state, în condițiile unei lumi din ce în ce mai puternic conectate din toate punctele de vedere, rezultatele nu vor fi cele scontate. Economia mondială devine din ce în ce mai complexă, actorii de pe scena mondială sunt și ei în număr mai mare decât acum câteva decenii, dar deciziile importante și mentalitățile jucătorilor de talie globală nu au fost încă adaptate corespunzător.

7. BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Aggarwal Raj, (1999), *Assessing the Causes of the Recent Asian Economic Crises: The Role of Positive Feedbacks and Globalization*, Thunderbird International Business Review 41, no. 6: 721-728. Business Source Complete, EBSCOhost (accesat la 12 Octombrie 2017);

Albu Cornel, Ghibuțiu Agnes, Oehler-Șincai Iulia Monica, Lianu Costin, Griugriu Adriana, (2013), *Perspective și provocări ale exporturilor românești în perioada 2010-2014, prin prisma relațiilor comerciale bilaterale și regionale ale Uniunii Europene*, Institutul European din România, Studii de Strategie și Politici (SPOS), Studiul nr. 4, disponibil online la: http://www.ier.ro/sites/default/files/pdf/spos_4_2012_site.pdf;

Anderton Robert, Tewolde Tadios, (2011), *The Global Financial Crisis. Trying to Understand the Global Trade Downturn and Recovery*, European Central Bank, Working Papers Series, No. I370, disponibil online la: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1370.pdf?b6a6fa36a57f236c7e8052980a2d86d8>;

Andrei Liviu, (2012), *Integrare economica, intre concept si incheiere*, Economie teoretica si aplicata, Vol. XIX, No. 10(575), pp. 53-68;

Ayres Alyssa, (2017), *Will India Start Acting Like a Global Power?*, Foreign Affairs 96, no. 6, 83/92, Business Source Complete, EBSCOhost, accesat la 19 Noiembrie 2017;

Baldwin Richard, (2016), *The World Trade Organization and the Future of Multilateralism*, Journal of Economic Perspectives, 30(1): 95-116. Disponibil la *Business Source Complete*, Ipswich, MA. Accesat la 9 Octombrie 2017;

Bello Walden, (1999), *THE ASIAN FINANCIAL CRISIS: Causes, dynamics, prospects*, Journal of The Asia Pacific Economy 4, no. 1: 33-55. Business Source Complete, EBSCOhost (accesat la 12.10. 17);

Bems Rudolfs, Johnson C. Robert, Yi Kei-Mu, *The Great Trade Collapse*, National Bureau of Economic Research, Working Paper 18632, disponibil la <http://www.nber.org/papers/w18632.pdf>;

Bonciu Florin, (2017), *Caracteristici ale globalizării în primele decenii ale secolului al XXIIea*, Revista de Economie Mondială, 9(1), pp. 1-11;

Boughton M. James, (2000), *The IMF and the Silent Revolution*, disponibil online la: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/silent/index.htm>;

Bucur Ioan, (2008), *The State – Between Crisis and Reform*, Theoretical and Applied Economics, disponibil online la <http://store.ectap.ro/articole/331.pdf>;

Callanan A. Gerard, (2015), *They Reap but Do Not Sow: How Multinational Corporations Are Putting an End to Virtuous Capitalism* Business & Society Review (00453609) 120, no. 3: 363-384. Business Source Complete, EBSCOhost (accesat la 13 Noiembrie 2017);

Chor Davin, Kalina Manova, (2012), *Off the Cliff and Back? Credit Conditions and International Trade During the Global Financial Crisis*, Journal of International Economics. 87, (1), 117-133. Research Collection School of Economics;

Ciobanu Gheorghe, (1997), *Relații economice internaționale: [curs universitar]*, [s.n.], Cluj-Napoca;

Ciobanu Gheorghe – coordonator, (2009), *Tranzacții economice internaționale*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca;

Ciurcanu Roxana, (2005), *Economia mondială între globalizare și regionalizare*, Analele științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași, Tomul L/LJ, 2004/2005, disponibil online la <http://anale.feaa.uaic.ro/anale/resurse/11%20Ciurcanu%20R-Economia%20mondiala%20intre%20globalizare%20si%20regionalizare.pdf>;

Egger Hartmut, Eggger Peter, Greenaway David, (2004), *Intra-Industry Trade with Multinational Firms: Theory, Measurement and Determinants*, The University of Nottingham, disponibil la <http://www.nottingham.ac.uk/gep/documents/papers/2004/04-10.pdf>;

Estevadeordal Antoni, Brian Frantz, Taylor M. Alan, (2003), *THE RISE AND FALL OF WORLD TRADE, 1870-1939*, Quarterly Journal Of Economics 118, nr. 2: 359-407. Business Source Complete, EBSCOhost (accesat la 16 Octombrie 2017);

Fernald G. John, Jones I. Charles, (2004), *The Future of US Economic Growth*, Federal Reserve Bank of San Francisco, Working Paper Series, 2014-02 Series, Disponibil online la : <http://www.frbsf.org/economic-research/files/wp2014-02.pdf>;

Folcuț Ovidiu (coordonator), (2017), *Schimburi și schimbări globale: polimorfisme ale comerțului între națiuni*, Editura Pro Universitaria, București;

Frenkel A. Jacob, Dornbusch Rudiger, (1982), *The Gold Standard and the Bank of England in the Crisis of 1847*, Working Paper No. 1039, National Bureau of Economic Research, Cambridge, Massachusetts, disponibil la <http://www.nber.org/papers/w1039.pdf>;

Gal-Or Noemi, (2015), *The Changed Landscape of Global Trade: Between Global Multilateralism, Plurilateralism, and Regionalism*, Global Trends. Prospects for World Society, disponibil online la: http://www.global-trends.info/fileadmin/Globale-Trends/beitraege_kapitel/gal-or.pdf;

Ghibuțiu Agnes, Ghibuțiu Andra, (2014), *Încotro se îndreaptă sistemul comercial internațional?*, Journal Of Global Economics / Revista De Economie Mondiala 6, no. 3: 1-20, Business Source Complete, EBSCOhost (accesat la 6 Ianuarie 2018);

Ghibuțiu Agnes, (2015), *Perspectivile sistemului comercial multilateral după Conferința ministerială a OMC de la Nairobi*, Institutul de Economie Mondială, București, disponibil online la

<http://www.nos.iem.ro/bitstream/handle/123456789/880/230-499-1-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y>;

Ghibuțiu Agnes, (2015, b), *Implicațiile noilor acorduri comerciale preferențiale pentru sistemul comercial internațional*, Revista de Economie Mondială, 7(1), 1-25; Business Source Complete, EBSCOhost (accesat la 6 Ianuarie 2018);

Ghibuțiu Agnes, (2016), *Acordurile comerciale plurilaterale: o alternativă pentru acordurile multilaterale*, Journal Of Global Economics / Revista De Economie Mondiala 8, no. 2: 1-19, Business Source Complete, EBSCOhost (accesat la 6 Ianuarie 2018);

Hartman W. Stephen, (2013), *The WTO, the Doha Round Impasse, PTAs, and FTAs/RTAs*, International Trade Journal 27, nr. 5: 411-430. Business Source Complete, EBSCOhost (accesat la 29 Octombrie 2017);

Hennart Jean-Francois, (2009), *Theories of the Multinational Enterprise*, din *The Oxford Handbook of International Business*, Second Edition, Oxford University Press;

Hestermeyer Holger, Ortino Federico, (2016), *Towards a UK Trade Policy Post-Brexit: The Beginning of a Complex Journey*, King's Law Journal 27, no. 3: 452-462. Academic Search Complete, EBSCOhost (accesat la 18 Noiembrie 2017);

Hoekman Bernard, (2014), *The WTO Trade Facilitation Agreement: Milestone, Mirage or a Mistake?*, disponibil online la: <https://www.sais-jhu.edu/sites/default/files/Hoekman.pdf>;

Ignat Ion, Bujancă Gimia-Virginia, (2013), *Power-Shifts in the Global Economy. Transition towards a multipolar world order*, USV Annals of Economics & Public Administration, 13(2), 24-34;

Ignat Ion, Pralea Spiridon, (2013), *Economie mondială*, Editura Sedcom Libris, Iași;

Jones Andrew, (2011), *Globalizarea – teoreticieni fundamentali*, CA Publishing, Cluj-Napoca;

Kenwood A.G, Lougheed A.L. (1999), *Growth of the International Economy 1820-2000*, Fourth Edition, Routledge, London;

Keohane O. Robert, Nye S. Joseph, (2009), *Putere și interdependență*, Traducere de Adriana Ștraub, Editura Polirom, Iași;

Kim Changsu, Donghyun Park, (2015), *Emerging Asian MNCs*, Asia Pacific Business Review 21, no. 4: 457-463. Business Source Complete, EBSCOhost (accesat la 13 Noiembrie 2017);

Kohl Tristan, Brakman Steven, Garretsen Harry (2016), *Do Trade Agreements Stimulate Interantional Trade Differently? Evidence from 296 Trade Agreements*; World Economy 39, no. 1: 97-131. Business Source Complete, EBSCOhost (accesat la 16 Octombrie 2017).

Kolodko W. Grzegorz, (2015), *Incotro se indreapta lumea: economia politica a viitorului*, Traducere de Catalin Dracsineanu, Editura Polirom, Iasi;

Kren Janez, Edwards Terence Huw, Hove Jan Van, (2015), *Dynamics in European Exports in Times of Crisis: The Impact on Growth at Home and Abroad*, Romanian Journal Of Fiscal Policy 6, no. 1: 28-46. Academic Search Complete, EBSCOhost (accesat la 13 Noiembrie 2017);

Krugman Paul, (1979), *A Model of Innovation, Technology Transfer, and the World Wide Distribution of Income*, The Journal of Political Economy, Vol. 87, No. 2, pp. 253-266, disponibil la <http://links.jstor.org/sici?sici=0022-3808%28197904%2987%3A2%3C253%3AAMOITT%3E2.0.CO%3B2-6>;

Krugman Paul, (1980), *Scale Economies, Product Differentiation, and the Pattern of Trade*, The American Economic Review no. 5: 950; JSTOR Journals, EBSCOhost, (accesat la 12 Ianuarie 2018);

Krugman Paul, (2009), *Întoarcerea economiei declinului și criza din 2008*, Editura Publica, București;

Kurz D. Heinz, (1992), *Adam Smith on Foreign Trade: A Note to the 'Vent for Surplus' Argument*, *Economica*, 59, pp. 475-481;

Loic Charles, Guillaume Daudin, (2015), *Eighteen-Century International Trade Statistics Sources and Methods*, Ofce Sciences, Paris, disponibil la: <https://www.ofce.sciences-po.fr/pdf/revue/140/revue-140.pdf>;

Lopez-Cordova J. Ernesto, Meissner M. Christopher, (2003), *Exchange-Rate Regimes and International Trade: Evidence from the Classical Gold Standard Era*, The American Economic Review 93, no. 1: 344-53, disponibil la: <http://www.jstor.org/stable/3132179>;

Lumperdean Ioan, Salanță-Rovinaru Mihaela, Graf Rudolf, (2009), *Istoria Economiei: prelegeri, bibliografie, întrebări și teme de analiză. Texte esențiale*; Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;

Lutas Mihaela, (1999), *Integrarea economica europeana*, Editura Economica, Bucuresti;

Maha Liviu-George, (2013), *Schimbările comerciale internaționale între teorie și realitate*, Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", Iași;

Mașca Simona-Gabriela, Văidean Viorela Ligia, Golguț Andreea, (2011), *Statul și economia – aspecte teoretice și evidențe empirice în UE*, *Economie teoretică și aplicată*, Volumul XVIII, No. 5(558), pp. 15-41;

Matei Ramona Mihaela, (2013), *Crearea polilor de competitivitate economică – un model sustenabil pentru obținerea avantajului competitiv*, *Economie teoretică și aplicată*, Volumul XX (2013), No. 8(585), pp. 42-54;

Mennillo Giulia, (2016), *Sovereign ratings and the solvency of states: a case of structural power*, University of St. Gallen, Business Dissertations 1-133. Business Source Complete, EBSCOhost (accesat la 26 Noiembrie 2017);

Miron Dumitru, (2003), *Comerț internațional*, Editura ASE, București;

Miron Dumitru, (2010), *Mediul internațional de afaceri. Note de curs*, București;

- Morrison M. Wayne, (2017), *China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States*, Congressional Research Service, material disponibil online la: <https://fas.org/sgp/crs/row/RL33534.pdf> ; Accesat la 7 Noiembrie 2017;
- Moisoiu Cristian, (2016), *Revenirea statului-națiune pe scena relațiilor internaționale*, Institutul de Economie Mondială – Academia Română, București;
- Myint H, (1972), *Adam Smith's Theory of International Trade in the Perspective of Economic Development*, *Economica*, Vol. 44, No. 175, pp. 231-248;
- Nagdy Mohamed, Roser Max, (2016) – ‘International Trade’. *Published online at OurWorldInData.org*. Retrieved from: <https://ourworldindata.org/international-trade/> [Online Resource];
- O'Rourke H. Kevin, De la Escosura Leandro Prados, Daudin Guillaume, (2008), *Trade and Empire, 1700-1870*, Institute for International Integration Studies, Discussion Paper, Nr. 249/Mai 2008, Disponibil online la: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download;jsessionid=77B84B58502EE5897262079D452F6B9D?doi=10.1.1.148.5755&rep=rep1&type=pdf>;
- OECD, (2017), *Germany*, OECD Economic Outlook, Volume 2017, Issue 1, OECD Publishing, Paris;
- Ossa Ralph, (2011), *A "New Trade" Theory of GATT/WTO Negotiations*, *Journal of Political Economy* 119, no. 1: 122-152. ; Complete, EBSCOhost (accesat la 16 Octombrie 2017);
- Pascariu Gabriela Carmen, (1999), *Uniunea Europeana. Politici si pietele agricole*, Editura Economica, Bucuresti;
- Pauwelyn Joost, (2005), *The transformation of world trade*, *Michigan Law Review*; (1):1; Academic OneFile, Ipswich, MA. Accesat online la 9 Octombrie 2017;
- Popescu Gheorghe, (2001), *Modele de comerț internațional*, Editura Corvin, Deva;
- Popescu C. Cristian, (2016), *Putere și globalizare. Volumul I – Evoluția centrelor de putere economică până la sfârșitul secolului XX*, Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza” Iași, Iași;
- Porter E. Michael, (1990), *The Competitive Advantage of Nations*, The Free Press, A Division of Macmillan, Inc, New York;
- Porter E. Michael, (2008), *Despre concurența*, Traducere: Dan Criste, Editura Meteor Press, Bucuresti;
- Postelnicu Cătălin, (2005), *Economie internațională*, Editia a 3-a, Cluj-Napoca;
- Pralea Spiridon, Maha Liviu George, Bălățescu Sânziana, (2006), *Teoria comerțului internațional*, Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza”, Iași;

Rainelli Michel, (2004), *Comerțul internațional – Perspective generale. Noua teorie a comerțului internațional*, Editura ARC; Traducere în limba română de Andrei Paul Corescu;

Rainelli Michel, (2009), *Le commerce international – Dixieme eidition*, La Decouverte, Paris;

Safir Andre, (2011), *European Integration at the Crossroads: A Review Essay on the 50th Anniversary of Bela Balassa's Theory of Economic Integration*, Journal of Economic Literature, 49:4, 1200–1229;

Samaratunga R.H.S., Weerasinghe, E.A. (2002), *Economic Integration: A Review of the Concept*, Journal of Management Science, pp. 168-196;

Schumacher Reinhard, (2012), *Adam Smith's theory of absolute advantage and the use of doxography in the history of economics*, Erasmus Journal for Philosophy and Economics, Volume 5, Issue 2, Autumn 2012, p. 54-80, disponibil la <http://ejpe.org/pdf/5-2-art-3.pdf>, accesat la 29/09/15;

Stiglitz E. Joseph, (2005), *Globalizarea. Speranțe și deziluzii*, Editura Economică, București;

Sută Nicolae , Miron Dumitru, Sută-Selejan, Sultana, (1995), *Comerț internațional și politici comerciale contemporane*, Editura All, București;

Sută Nicolae, Sută-Selejan Sultana, (1997), *Istoria comerțului mondial și a politicii comerciale*, Editura All, București;

Westin Peter, (1999), *The Domino Effect of the Russian Crisis*, Russian Economic Trends 8, no. 4: 46. Business Source Complete, EBSCOhost (accesat la 23 Noiembrie 2017);

Wigmore A. Barrie, (1998), *Revisiting the October 1987 Crash*, Financial Analzst Journal, Jan-Feb 1998, Vol 54, issue 1, p. 36-48; Academic OneFile, Ipswich, MA. Accesat online la 30 Octombrie 2017;

* World Investment Report 2017, UNCTAD, disponibil la http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_en.pdf;